

1750×420 cm). Két esetben biztosan megállapíthatjuk, hogy belül több helyiségre osztották az épületet. A bejárat helye mindhárom esetben a Ny-i oldalon sejthető. Az egyik ilyen épület D-i végénél, a történeti humuszban vett felszínen nagy mennyiségű paticsot, és számos apró vastárgyat, vassalakat dokumentálhattunk, így elképzelhető, hogy itt vasmegmunkálás, kovácsolás folyhatott. Egyéb tekintetben is az épületek gazdasági funkciója tűnik valószínűnek.

A már tavaly is észlelt területhatároló árkok rendszere, rendeltetése is tovább körvonalazódott. Az árkok nem egy időben keletkeztek, de nagyjából egymást kiegészítő hálózatot alkotnak. A szuperpozíciós esetek megmutatták, hogy az árkokat a korai házaknál később alakították ki, leginkább arra gondolhatunk, hogy a rendszer nagyobb része a későbbi települési periódushoz tartozik. Egy több mint 1000, és egy kb. 100 m²-es, árokkal körülvett területet teljes egészében feltártunk, melyeken belül nem találtunk lakóobjektumot, így biztosak lehetünk abban, hogy nem csak a házhelyeket, vagy a lakott területet határolták ilyen módon. Ugyanakkor egy másik, majd 2000 m²-es, körülhatárolt terület magában foglalja a három későbbi házat (és a korábbiak közül négyet), két felszínen álló cölöpszerkezetes épületet, egy sütőházat és egy külső kemencét. Az egyes háztartások, gazdasági egységek elkülönítése tehát továbbra is problematikus. Egy másik, árokkal övezett egység a feltárás D-i részén mintegy 27 m távolságra kezdődik a település központi részétől. Bár itt még nem volt lehetőségünk a teljes feltárára, egy cölöpszerkezetes épületet, és egy külső kemencét már biztosan magába foglal ez a településrész.

A 2. sz. (13–15. századi) lelőhely azon részén végeztünk kisebb megelőző feltárást, ahol a tervezett résfal kialakítása előtt, a kis relatív mélység ezt lehetővé tette, a résfal névleges szélességében (80 cm). Összesen 9 új régészeti objektumot azonosíthattunk és tárhattunk fel részlegesen, melyek közül 2 közelítőleg É–D irányítású árok, 6 gödörobjektum, és 1 kisebb, téglalap alakú tűzhely. Az idén talált kevés lelet egyértelműen mutatta a 2007-ben feltárt objektumokhoz fűződő kapcsolatot. A tűzhely jelentősége annyiból kiemelkedő, hogy a tavalyi feltárás során hiányoztak a lelőhelyről az egyértelműen telephez köthető objektumok, csupán a leletanyag jelezte a lelőhely jellegét.

HAVAS ZOLTÁN

54. Budapest, III. Hunor utca 21.

Ró

2008. április–május folyamán építkezést megelőző feltárást folytattunk a telek (Hrsz.: 18726/10) D-i felébe tervezett 111 m²-es mélygarázs területén. A telek az aquincumi katonaváros ÉNy-i régiójának sűrűn beépített területén helyezkedik el, a késő római cella trichora környezetében. Az 1920–30-as években, a telek környékén folytatott építkezések és csatornázások során, továbbá

Nagy Lajos kutatásai révén római épületek, terrazzopadlók, falfestmények és késő római temetkezések kerültek felszínre.¹¹

A feltárás kezdetén, a jelenlegi járdaszinttől számított 50 cm-es mélységben már római épületmaradványok, épületomladékok, terrazzopadlók és a falakon falfestmények kerültek elő. A telek településtörténetének tisztázására két kutatóárkot nyitottunk, amelyek közül a D-i 10 m hosszú volt, teljes rétegsort adó feltárást statikai okok miatt fel kellett függeszteni.

Az árokban jelentkező legkorábbi emlékeket az ÉNy–DK irányú árok képezték, amellyel egy időben agyagtégla-építmények megléte valószínűsíthető. Az árok feltöltését és ezzel párhuzamosan az agyagtégla-építmények elplanírozását követően kisméretű kemencéket létesítettek a területen. A rövid életű ipartelep elplanírozták, majd kőalapozású, agyagtégla felmenő falú lakóházakat építettek, melyek tájolásán már észrevehető az egységes kitűzési koncepció. A kora római épületek díszítésére a feltöltésből előkerült vakolat-töredékek utaltak. A vakolatok gyenge megtartása miatt a festett rész szinte teljesen lekopott a töredékekről. Az épületek pusztulását követő tereprendezés révén erősen megemelkedett a terepszint.

A Kr. u. 3. sz. elején újabb épületeket emeltek, egy helyen a korábbi 2. századi fal alapozására is ráépítettek, szinte minimális tájolási különbséggel. A 3–4. sz. folyamán az épületeket többször átépítették, csatornát létesítettek és szüntettek meg. A téglabélyegek alapján a legkésőbbi építkezés a Valentinianus-korra tehető. A telek bejáratánál, a felszínhez közel, a modern utca alá nyúló terrazzopadlós helyiség DK-i részlete került elő, padlóra omlott színes falfestmény-töredékekkel és a falakon, eredeti helyén lábazati falfestmény-maradvánnyal.

A kutatási terület kiterjedése és a feltárt falak eltérő periódushoz való tartozása miatt épületalaprajz összeállítására, utak által határolt insulák azonosítására nem nyílt lehetőség. A telket teljes egészében nem tártuk fel, de késő római temetkezés a kutatás során nem került elő.

A katonaváros ÉNy-i régiójában található telek és a tőle D-re eső vidék, a jelenlegi kutatások alapján, a kora római időszaktól egészen a késő római korig folyamatosan lakott, beépített területnek számított. Az itt feltárt 3–4. századi épületek jellegükben illeszkednek a területtől É-ra, a Vörösvári út mentén feltárt terrazzopadlós, falfestménnyel díszített lakóházak sorába.

KIRCHHOF ANITA

55. Budapest, III. Hunor u. 24–26.

Ró, Kk, Kú

Az aquincumi katonaváros ÉNy-i régiójában található 3400 m²-es telken 2007. október 24. és 2008. november

¹¹ NAGY L.: Az óbudai ókeresztény cella trichora a Raktár utcában. Budapest, 1931.

3. között építkezést megelőző feltárást folytattunk. A terület természetes domborzati viszonyainak köszönhetően a terepszint jelentősen lejtett É-ÉNy felé. A közeli forrásnak és a hegyekből érkező patakok vízének köszönhetően a terület mocsaras jellegű volt a római foglalat megelőzően és a kora római időkben. A kutatott telek D-i és DK-i része kiemelkedően található, a területnek ezen a részén figyeltük meg a legkorábbi, a Kr. u. 2. századra keltezhető telepjelenségeket, a cölöpszerkezetű épületekre utaló objektumokat és vízelvezető árkokat. Hasonló kora római jelenségeket a Hévízi utcai lakópark és a Hunor u. 39. telken korábban már azonosítottak.¹² A mocsár lecsapolását követően a katonaváros ÉNy-i régiójának Ny-i részében iparnegyedet létesítettek, fazekaskemencékkel és kutakkal.¹³ A terület középső részében nyitott átvágások során – feltehetően az iparnegyedet vízzel ellátó – két kutat tártunk fel, amelyek közül az egyikből fatöredékek, talán hordóbélés maradványai kerültek elő.

A Kr. u. 3. sz. elején, a Severus-kor folyamán, a katonaváros colonia rangra történő emelését követően a terület beépült, utakat és az útra tájolt épületeket létesítettek. Az épületeket a Kr. u. 3. sz. folyamán s a 4. sz. elején többször átépítették, aminek következtében az ÉNy-DK irányú út beszűkült. Az épületek egy részében ipari tevékenységet folytattak, kisebb műhelyek működtek, más részük lakóhelyiségként funkcionált, amire a falfestmények és a kiépített fűtésrendszer is utal. A területen a katonasággal kapcsolatba hozható lelet nem került elő, sokkal inkább gazdasági tevékenység nyersanyagai, félkész- és késztermékei, ami alapján feltételezhető, hogy a területen kereskedők és csontmégmunkálással foglalkozó iparosok lakóházai létesültek.

A telek középső részén feltárt, 6–8 alkalommal átépített épületgyűttes fűtött, falfestménnyel díszített terrazopadlós lakóhelyiségei a római ízlésnek megfelelően készültek, de kivitelezésükben elmaradtak a katonaváros 3. századi fényűző mozaikpadlós lakóházaitól. A nagy mennyiségben előkerült falfestménytöredék díszítései között egyaránt megtalálhatók az egyszerűbb fehér vakolat és a változatos színösszeállítású falfelületek, amelyek talán falra erősített szövött, vagy gyékénymintát utánóztak. A falfestmények összeállítását követően pontosabb képet nyerhetünk a díszítést illetően és talán a helyiségek funkciójára vonatkozóan is. A terület felhagyásakor az épületeket teljesen kiürítették, a helyiségekből a falfestményeken kívül minimális leletanyag került elő.

A szórványosan elhelyezkedő 7, eltérő tájolású késő római temetkezés a terület felhagyását jelezte.

Az 1930-ban, a telek közelében feltárt cella trichorával kapcsolatba hozható újabb építmény nem került elő. A késő római temetkezések kis száma, véletlenszerű elrendezésük és a cella trichorától való távolságuk miatt (kb. 60 m) valószínűleg már a temető szélét jelzik.

A telek Ny-i részében a tervezett alapozási sík mélységével nem értük el a római rétegeket, így a legiotábor Ny-i kapujából induló, a telektől É-ra, korábban két helyen megfigyelt ÉNy-DK irányú út nem került elő.¹⁴ A középkori-kora újkori sárga agyagos, apróköves, szintén ÉNy-DK irányú út két rétegét dokumentáltuk a telekrész Ny-i végében.

KIRCHHOF ANITA

56. Budapest, III. Keled utca, Aquincum polgárváros Ró

A BTM Aquincumi Múzeuma két ütemben, 2008. június 12. és július 4., valamint augusztus 28. és szeptember 12. között végezte a fent említett terület régészeti feltárást. A munka célja idén is a kapcsolódó úthálózat tervezéséhez történő adatszolgáltatás volt. A feltárt terület az aquincumi polgárváros ÉNy-i részén található, a „D” utcától É-ra, a forum komplexummal szemben, Ny felé.

Az 1. ütemben megnyitott 20×10 m alapterületű szelvényt az utolsó napokban előkerült mozaikpadló miatt 2. ütemben É felé még 10 m-rel meghosszabbítottuk, így összesen 300 m² területet tártunk fel.

Ennek során legalább négy építési periódushoz tartozó falak, padlószintek (terrazopadlók), épület-, freskóomladékok kerültek elő, illetve egy ÉNy-DK-i irányú csatorna részlete is. Az épület(ek) alaprajza és funkciója a kis feltárási terület miatt nem volt megállapítható, É felé azonban nagyméretű küszöbkö vezetett egy nagyobb helyiségbe, amelynek falait vastag vízzáró vakolatréteggel vonták be, lábazati részén márványlapokkal, felmenő részén pedig legalább egy alkalommal megújított színes freskóval díszítették. A töredékek tanúsága szerint növényi és geometrikus motívumokat alkalmaztak, a mennyezet felé pedig széles stukkódíszítés zárta le az oldalfalak díszítését. A helyiség padlójának bejárathoz közel eső részén kétrétegű terrazzoalapon nagyméretű fehér márványlapokkal burkolták, köztük keskeny vörösmárvány csíkokkal, majd É felé egy 1,1×1,2 m alapterületű színes (fehér-kék-vörös) mozaikpadló-részlet egészítette ki. A mozaikpadló szélei hiányosak, keretelése pelta, háromszög, illetve fonatmotívum, a képmezőben pedig szimmetrikusan a négyszög sarkai felé mutató, átlósan elhelyezett növényi minta. Középen rombusz és pelta alakú mintával egészül ki. A padló-részlet D Ny felé erősebben sérült, megégett, a restaurátori megfigyelés szerint fagyókérbolygatta. A terepi megfigyelések szerint a mozaikpadló egy na-

12 MADARASSY O.: Római kori beépítettség kutatása az aquincumi katonaváros északnyugati határán. AqFüz 1 (1995) 35–37.; MADARASSY O.: Kutatások az aquincumi katonavárostól északra. AqFüz 2 (1996) 61–62.

13 KIRCHHOF A.: Új feltárási eredmények a katonaváros északnyugati régiójából I. AqFüz 13 (2007) 40–56.

14 BUDAI B. T. – KIRCHHOF A.: Budapest, III. ker., Vörösvári út 103–105., hrsz.: 16916/2. AqFüz 13 (2007) 259–261.